

2024 • MEI

MARIËNBURG

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

JAAR 41 • 02

150 VRIJE PSALMEN OP MUZIEK

"GETUIGEN VAN DE GEEST" NOG ACTUEEL

KETI KOTI: SAMEN VANUIT DE KERK

SAMEN-ZIJN IN HET RONDE TAFELHUIS

DE OORLOG HERDENKEN

MODERNE SLAVERNIJ

MARIËNBURG MAGAZINE VAN
EN VOOR KRITISCH
KATHOLIEKEN IS EEN UITGAVE
VAN MARIËNBURG, VERENIGING
VAN KRITISCH KATHOLIEKEN, EN
VERSCHIJNT
VIJF MAAL PER JAAR. OVERNAME
VAN ARTIKELEN IS TOEGESTAAN
NA OVERLEG MET DE REDACTIE.

© 2024 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

Eindredacteur: Arthur van Tongeren

Redacteuren:

Henk Baars

Tom van den Beld

Michel Besnard

Riet Bos

Erik Jurgens

Gerard Swüste

Paul van Velthoven

HET EERSTVOLGENDE NUMMER
VERSCHIJNT MEDIO JULI 2024.
BIJDRAGEN UITERLIJK 2 JUNI AAN HET
REDACTIE-ADRES.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,

06-48590171

Riet Bos, penningmeester, 06-43928591

Yvonne Beker, lid, 06-22421184

Walther Burgering, lid, 06-29562865

Mia Janssen-Brouwer, lid, 06-20002835

bestuur@marienburgvereniging.nl

SECRETARIAAT

Het Fort 29

5581 AB Waalre

040-8442967

secretariaat@marienburgvereniging.nl

REDACTIE-SECRETARIAAT

redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

Echthetty, Schijndel

DRUK

Rekafa drukkers, Venlo

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Lidmaatschap van Mariënburg inclusief

abonnement op Mariënburg Magazine:

€ 35,- per jaar.

Abonnement zonder lidmaatschap:

€ 25,- per jaar.

Proefabonnement: 3 nr's voor € 15,-

Losse nummers: € 5,-

Aanmelden bij het secretariaat of via de
website.

IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68

BIC-code: NLRABO2U

Mariënburg is ANBI erkend.

04

Verbinden en ontmoeten

Het Ronde Tafelhuis

ARTHUR VAN TONGEREN

08

Keti Koti, een samenkomst vanuit de kerk

WALTHER BURGERING

11

Christendom en slavernij:

een geloofwaardig antwoord ontbreekt

PAUL VAN TONGEREN

12

Nieuwe woorden op de aloude psalmen

GERARD SWÜSTE

13

150 psalmen zingen met bevlogen mensen!

Eindhoven 17 februari 2024, een verslag

MICHEL BESNARD

15

De oorlog herdenken

HENK BAARS

16

De actualiteit van 'Getuigen van de Geest'

YVONNE EN EMILE BEKER

18

Over Moderne Slavernij

RIET BOS

22

'Dat wij volstromen'

Zingend bidden om levensgeest

GERARD SWÜSTE

EN VERDER...

07 COLUMN ERIK JURGENS | KORANVERBRANDING

19 POËZIE | HEILIG SONNET 14

24 TEN SLOTTE | DOOR DE GEEST GEGREPEN

ON-GEHOORD

Uw voorzitter is lid van de 'Adviesgroep Gezondheid IJmond', die de regering moet adviseren hoe verdere gezondheidsschade en geluidsoverlast door met name Tata Steel (vroeger Hoogovens) te voorkomen, of aan banden te leggen. Samen met negen andere deskundigen ervaar je ongefilteld de botsende belangen in onze complexe samenleving. Jarenlang werden de bewoners van omliggende dorpen niet gehoord: noch door het bedrijf, noch door hun 'eigen' lokale overheden. Waar voorheen gezondheid en overlast erbij hoorden en op de koop toe werden genomen, zijn omwonenden mondiger geworden en komen zij op voor een schonere wereld voor zichzelf en hun kinderen. Op zich is dat winst, maar vast niet voor het bedrijf.

Het is niet anders dan bij de aardbevingen in Groningen, de PFAS-lozingen van Chemours (voorheen DuPont) in Dordrecht, de geluidsoverlast rond Schiphol en Lelystad, de toeslagenaffaire. Mensen voelen zich niet gehoord, en staan op. 'We' vinden deze kwesties schandalig en ongehoord, maar willen tegelijkertijd wel staal, aardgas, teflon, (vlieg)vakanties, en zijn natuurlijk tegen misbruik. In feite zijn we op zoek naar een menselijke(r) maat in een steeds complexere wereld waar we nauwelijks meer vat op hebben. Om nog maar te zwijgen over klimaat, CO₂, stikstof, energie, drugs, nepnieuws, en omgangsvormen.

We horen over kunstmatige intelligentie (AI, *artificial intelligence*), maar hebben geen idee wat deze ons brengt, of deze ons gaat helpen. We gaan toe naar zelfrijdende auto's, computeralgoritmes maken mensen overbodig (geen stemacteurs meer bij reclames), op websites kunnen we chatten met een AI-assistent. Worden we daarmee goed of beter gehoord? In de kerk is het niet anders, uitzonderingen daargelaten: worden wij gehoord door 'onze' pastoors en bisschoppen? Kunnen we terecht met onze noden en wensen, of worden we ongehoord afgescheept met oude woorden, moeten we ons inpassen? 'Onze' paus doet het duidelijk beter, maar benutten wij zelf wel zijn oproep, in het kader van het synodale proces, om naar elkaar te luisteren? Horen wij elkaar wel? 'Mens, waar is je zusje?' Zijn wij elkaar tot zegen? Wat kunnen wij zelf doen?

Laten we vooral moed putten uit het oude verhaal van hoop en verrijzenis en een betere wereld. En ook samen blijven zingen: 'Hoor je mij?' 'Ken jij ons bij name? Dan ben je de enige!' – Hopelijk niet?

TEKST HARRIE VAN
DEN AKKER
BEELD STOCK

TER- ZIJ- DE

Verbinden en ontmoeten

Het Ronde Tafelhuis

Op een centrale plek in Tilburg Noord, gelegen naast winkelcentrum Wagnerplein en sportcentrum De Drieburcht, vinden we Het Ronde Tafelhuis. Gevestigd in een modern ogend grijs gebouw, waarin ook de Stadswinkel en de Bibliotheek Midden-Brabant gehuisvest zijn. Op de gevel boven de ingang prijkt het woord *VerHalenHuis*. Zo grijs als de buitenkant is, zo kleurrijk is Het Ronde Tafelhuis (RTH) zelf.

De Rondetafelkamer: daar kom ik vandaan

Ik had rond Pasen een gesprek met Thea van Blitterswijk, de bijna scheidend directeur van het RTH. Thea is een oudgediende in dit deel van Tilburg. Zij was vele jaren verbonden aan de Norbertijnenparochie Heikant-Quirijnstok

als teamlid en pastor, en was actief betrokken bij veel initiatieven rondom diaconie, vredeswerk en ontmoeting. Voor veel mensen in de wijk is zij dan ook een bekend gezicht. Het spreekt bijna voor zich dat zij mede aan de wieg heeft gestaan van het RTH.

Ontstaan

Het Ronde Tafelhuis startte in 2008, maar de geschiedenis begint in 2006, toen er een eerste opzet werd gemaakt en een stichting werd opgericht. Daarvoor was er al een initiatiefgroep, waarin de parochie Heikant-Quirijnstok, de norbertijnse

gemeenschap, het Missionair Service Centrum, de Protestantse Gemeente Tilburg e.o. en de Liberaal Joodse Gemeente zaten. Ook de gemeente Tilburg was betrokken, maar niet inhoudelijk. Wel wilde zij er, op aangeven van het parochiebestuur, voor zorgen dat er bij de aankomende herinrichting van het Wagnerplein een ruimte zou komen waar de verschillende religieuze groeperingen in Tilburg Noord samen zouden kunnen werken.

“Want Tilburg Noord was van kleur veranderd, er zijn heel veel mensen komen wonen uit allerlei landen, en die nemen behalve hun koffer ook hun god mee”, zegt Thea, die hierover al eens een artikel schreef voor *Mariënborg Magazine* (jaargang 2019 – no.1, te vinden op www.marienburgvereniging.nl). “Wij wilden graag een plek waar die mensen samen kunnen vieren, leven en werken. Een interreligieus centrum.” Aanvankelijk werd dit gehuisvest in een klein modern kerkgebouw, dat bij de herinrichting zou verdwijnen. Met een startsubsidie van de gemeente en de hulp

van andere financiële partners werd het in 2008 als experiment gestart. Het bleek te lopen en er moest dus worden nagedacht over een ‘nieuw huis’. Het plan ontstond om ‘samen te gaan wonen’ met de Bibliotheek (ook hun pand werd gesloopt) en de Stadswinkel. Na een verblijf van twee jaar in een noodbouw – die, na een oproep aan wijkbewoners om een naam te bedenken, het VerHalenHuis ging heten – werd in mei 2017 de huidige nieuwbouw betrokken.

Inhoud

Thea: “Naast de bestaande contacten met groepen op bestuurlijk niveau, raakten we in gesprek met allerlei religieuze en culturele organisaties in de wijk die op zoek waren naar ruimte. Bij de opening in 2008 werd gestart met een Marokkaanse vereniging, een Somalische vereniging, een Afghaanse stichting, De Zonnebloem, Cantabile (een koor), de parochie Heikant-Quirijnstok en de Ghanese Pentacost-gemeente.” Al snel sloten ook de Hindoegemeenschap Tilburg en een ander zangkoor aan. Meteen een brede, veelkleurige start dus. “Al die groepen hadden zo huisvesting, en tekenden ervoor dat zij drager waren van Het Ronde Tafelhuis en bij zouden dragen aan de doelstelling daarvan. Die luidde kortgezegd: bevorderen van sociale cohesie in Tilburg Noord en ondersteuning bieden aan mensen die het moeilijk hebben. Door al die groepen die hetzelfde gebouw gebruikten waren er allerlei spontane ontmoetingen. Met meer dan 120 nationaliteiten in Noord kwamen er vanzelf mensen met vragen bij mij: om ondersteuning, (taal)les, het invullen van formulieren, etc. Ik wilde ze graag helpen, maar deed dat niet zelf, ik zocht mensen die dat konden en wilden doen. Ook werden filmavonden georganiseerd met een gesprek na afloop, een koffie-uurtje, en ontstonden vanuit bijeenkomsten met de verschillende groepen allerlei initiatieven voor inhoudelijke programma’s en ondersteuning.

“Wij wilden een plek waar mensen samen kunnen vieren, leven en werken, een interreligieus centrum”

Zo kwamen er bijvoorbeeld een Poëzie- en gebedsgroep (met teksten uit verschillende culturen) en informatieavonden; alles eerst incidenteel, later meer structureel. Na een aantal jaren is daar een Wereldkeuken bijgekomen, inmiddels wijd en zijd vermaard (tegen een geringe vergoeding kan soep of een maaltijd worden genuttigd, bereid door mensen uit de vele culturen die Noord rijk is, AvT). Er kwam ook een taalgroep voor Nederlands als tweede taal (de TaalTeams) en een keukenpraatgroep: al bezig zijnde in de keuken leren en oefenen mensen hier op praktische wijze de taal.”

Het RTH voorzag dus duidelijk in een behoefte voor veel mensen uit Noord, en bracht veel onverwachte ontmoetingen tot stand tussen mensen die elkaar anders misschien nooit gesproken hadden.

Vaste waarde

Tegenwoordig is Het Ronde Tafelhuis bijna vanzelfsprekend aanwezig in Tilburg Noord. In de zestien jaar van bestaan heeft het zijn waarde meer dan bewezen. Een en ander is inmiddels wel meer gestructureerd en geprofessionaliseerd. Hoewel dat laatste woord niet helemaal waar is: er zijn slechts zes medewerkers in dienst van de stichting voor in totaal circa 2 fte (naast de directeur ook mensen voor financieel en administratief werk, een stafmedewerker programma en een coördinator Wereldkeuken). Het leeuwendeel van het werk wordt gedaan door maar liefst 80 vrijwilligers, verdeeld over allerlei groepen. Er is een activiteitencommissie die verschillende activiteiten organiseert, van conferenties tot lezingen en vieringen of gezamenlijke maaltijden. Maar die ook mee uitvoert: de ontvangst bij filmavonden, workshops en dergelijke, het zorgen voor koffie en thee. Ook de Wereldkeuken draait op vrijwilligers, afkomstig uit de vele culturen die Tilburg Noord rijk is.

Foto © Beeld Werkt

Naar de parochie blijven de korte lijntjes bestaan. Thea: “Veel vrijwilligers zijn actieve parochianen. Met middelen uit het Noodfonds van de parochie, kunnen mensen in financiële nood die aankloppen bij het RTH worden geholpen. Een tijd lang bestond er ook een ‘Sop- en Zeeplank’: mensen werd gevraagd om verzorgings- en schoonmaakproducten te doneren, die dan tegen een kleine vergoeding konden worden gekocht in het RTH. Inmiddels is dit initiatief gestaakt, omdat de Voedselbank tegenwoordig deze middelen verstrekt.” Al met al is Het Ronde Tafelhuis een vaste waarde in Tilburg Noord geworden.

Centrum voor religie en cultuur

Het Ronde Tafelhuis presenteert zich als een plek waar mensen op verhaal kunnen komen. Het is gebaseerd op drie pijlers. Ten eerste biedt het huisvesting aan twaalf religieuze en culturele groeperingen, elk met een eigen bestuur, eigen activiteiten en vrijwilligers. Daarnaast is er een opeenstapeling van projecten, waaronder de al genoemde taallessen, Wereldkeuken en de filmavonden. Maar er is ook *VerWijs*, een spreekuur waarbij mensen terecht kunnen met hun vragen en problemen op allerlei gebied: geldzaken, arbeid, uitkeringen en toeslagen, invullen van

Hoofddoel is het leggen van contacten en het bevorderen van samen-leven

formulieren, contacten met instanties, (geestelijke) gezondheid, verblijfsvergunningen. *VerWijs* helpt met oplossingen zoeken en doorverwijzen naar de juiste personen en instanties. Ook *Stik en Strijk* mag niet ongenoemd blijven: bijeenkomsten van vrouwen rond naaimachine en strijkplank. Deze groep heeft nog meegeborduurd aan de nieuwe gordijnen voor de Chinese zaal van Paleis Huis ten Bosch. En ten slotte is er een activiteitenprogramma dat voortkomt uit het ‘er-zijn’ in de wijk.

Het hoofddoel is en blijft het leggen van onderlinge contacten en het bevorderen van samen-leven. Thea zegt: “Al die mensen van verschillende afkomst en gezindte die elkaar hier in huis ontmoeten, dat draagt bij aan integratie. Praten mét in plaats van óver elkaar. Zo kun je het wij-zij-denken proberen te doorbreken. Dat is niet altijd gemakkelijk, de onderlinge normen en waarden verschillen vaak enorm. Dat maakt het erg ingewikkeld! Wij zijn hier in het Westen los van religieuze instituties en de van daaruit meegegeven normen en waarden, niets lijkt nog heilig. Dat is in andere landen en culturen vaak niet zo. Daar eren ze nog hun tradities en feestdagen, waar wij de onze nauwelijks nog kennen. Ook bij allerlei ethische

kwesties en vraagstukken spelen deze verschillen vaak een grote rol. Daar moet je rekening mee houden, wil je elkaar echt begrijpen en verstaan.” Plekken als Het Ronde Tafelhuis spelen hierin een belangrijke rol. Plaatsen die een voorbeeld zijn van betrokkenheid op elkaar en van écht samenleven. Het zijn stille oases in de woestijn van schreeuwers die we lijken te zijn geworden. We hebben in deze tijd behoefte aan zulke plekken om ons te laven en tot rust te komen.

“Al die mensen van verschillende afkomst en gezindte die elkaar hier ontmoeten, dat draagt bij aan integratie”

Na het gesprek kijk ik nog eens rond in Thea’s kantoortje en zie aan de wand een paar kastjes: in het ene alle Heilige Boeken naast elkaar, in het andere een plant en erbovenop een Boeddhabeeld. ‘Een huis waar alles woont’, schiet me te binnen. Voordat ik huiswaarts ga, besluit ik eerst een kom soep te eten, bereid in de Wereldkeuken. Soep met heerlijke kruiden, geurig en smaakvol. De toevallige ontmoeting met twee mij onbekende mensen en het daaropvolgende gesprek, krijg ik er gratis bij. Een plaats om naar terug te gaan!

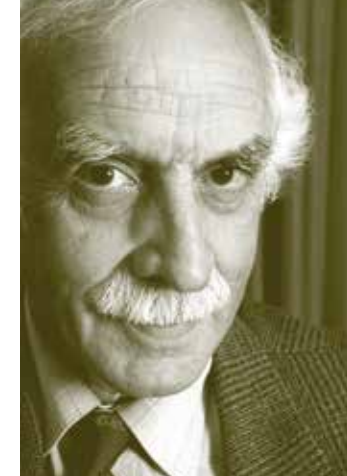
Kijk ook op www.rondetafelhuistilburg.nl •

ERIK JURGENS

KORANVERBRANDING

De haat moet groot zijn, wil je openbaar een boek verbranden dat voor veel anderen waardevol, zo niet heilig is. De haatdragers zeggen ter verklaring dat de Koran opvattingen bevat die tot terrorisme aansporen, of minstens tot discriminatie of onderdrukking van niet-gelovigen. Zo’n openbare Koranverbranding is voor de haatdrager een demonstratieve meningsuiting. Maar hij bedoelt het ook als uitdaging aan moslims, hetgeen tot ordeverstoringen kan leiden. Hier even alleen de kwestie dat zulke oude heilige boeken als de Koran, maar ook de Tenach (ons ‘Oude Testament’) – zeker voor mensen van nu – schofferende teksten bevatten. Neem alleen al de discriminatie van vrouwen. Dit laatste is in extreme zin het geval in een islamitische staat als Saoedi-Arabië. Het was overigens vroeger ook niet best gesteld in christelijke kring. Vrouwen werden alleen ‘met gedekten hoofde’ in de kerk toegelaten. En mannen juist blootshoofds (zie 1 Kor. 11:4). En nog altijd kunnen in de orthodoxie alleen mannen imam, rabbijn of priester worden. Die oude boeken schrijven gedragsnormen voor die nog veel verder gaan en voor ons nu onaanvaardbaar zijn. En wrede straffen zoals steniging. Lees Leviticus 20 maar eens, daar word je niet lekker van. In christelijke kring worden zulke archaïsche en aanstootgevende teksten niet meer gehanteerd. Ze horen bij een vroegere samenleving, zijn nu achterhaald. Het gekke is dat je ze niet uit die oude teksten kunt gaan schrappen. En kijk eens naar de evangeliën – ook Jezus moet daarin beamen dat de joodse wet eist dat een overspelige vrouw gestenigd wordt. Al voegt hij daaraan toe “Wie zonder zonden is, hij werpe de eerste steen.” Waarmee hij het gebod gelukkig onderuithaalt...

Het vervelende is dat christenen de Bijbel, ondanks deze onhoudbare teksten, toch beschouwen als grondslag voor hun geloof. We leggen zelfs wel eden af met een hand op die Bijbel. Rechtgelovigen vinden dat we geheel volgens de Bijbel moeten leven. In katholieke kring komen zulke extreme opvattingen bijna niet meer voor. De kerk heeft dit – door het afdwingen van centraal leergezag – weten te voorkomen. Maar in extreem-protestantse kring, waarin ieder het geloof zelf moet uitvechten, kan het nog heersen, zie sommige *evangelicals* in de VS. In een islamitisch land is zulke rechtgelovigheid het normale. De staat moet de regels van de Koran handhaven, ook die idiote regels. Daar wordt gelukkig veelal de hand mee gelicht in die landen, maar ze gelden formeel wel. Dat is waar de Koranverbranders zich op beroepen: als dat maar niet door ‘omvolking’ hier ook zo wordt... De kans daarop is natuurlijk miniem. Nederlandse moslims houden zich aan democratie en rechtsstaat. De Tien Geboden staan ook in de Tenach. Een aantal daarvan zijn basisregels geworden voor een beschaafde samenleving: niet moorden, niet stelen, geen valse getuigenis afleggen. Een tussentijds vertrekkend lid van de Tweede Kamer, van gereformeerden huize, schreef eens schalks in zijn afscheidsbrief aan de voorzitter: “in de Kamer wordt veel gezondigd tegen het negende gebod.” Bij de protestanten is dat die valse getuigenis. Maar bij katholieken verbiedt het negende gebod overspel. Gelach dus bij katholieken in de zaal. Zo zie je hoe voorzichtig je moet zijn met verwijzingen naar Bijbelteksten...

De Stik en Strijk-groep met koningin Máxima | Foto © Maarten Schuth

Bereiden van de lunch in de Wereldkeuken

KETI KOTI, EEN SAMENKOMST VANUIT DE KERK

Het is 2023. De regering biedt excuses aan voor het slavernijverleden en het aangedane onrecht. Later zal de koning komen. Ik denk aan verschillende Surinaamse mensen die ik ken in onze St. Elisabethparochie. Hoe zullen zij reageren? Wat zullen zij denken?

Wat lééft bij hen? Ik weet het eigenlijk niet. Jaren geleden ben ik met de Wereldjongerendagen in Fort Zeelandia geweest. Dat bezoek had een enorme impact op mij. Je bent er, hoort de verhalen, snuift de geur van het land en zijn geschiedenis op. En ik realiseerde me voor de zoveelste keer hoe barbaars mensen zijn, maar ook welke zwarte bladzijdes wij Nederlanders hebben geschreven, over de lijken van inheemse mensen.

Een ontmoeting met de Surinaamse schrijfster Cynthia McCleod deed me beseffen hoe mensen jarenlang hun eigen geschiedenis niet hebben gekend, omdat de geschiedenislessen op school over Nederland gingen en niet over Suriname. Toen wist ik nog niet wat ik nu wel weet: dat de kerken daar ook een zeer kwalijke rol in speelden.

Emoties

Ik besluit Aimée, een tropenarts die ik ken, uit te nodigen om een Ketu Koti-viering in Wateringen voor te bereiden. Naast de herdenking van het slavernijverleden lijkt mij ook belangrijk dat we de rol van kerken onder de loep nemen. Aimée is enthousiast, kent mensen die voor een inleiding kunnen zorgen en iemand die met ons kan zingen. Ik zal zelf iets vertellen over de kerk in Suriname van 150 jaar geleden. Het wordt een zoektocht naar wat we belangrijk vinden, hoe we het gaan presenteren en wie we willen bereiken. Verhalen gaan over en weer. Feiten komen boven tafel. Emoties, laverend tussen boosheid, onbegrip, vertwijfeling, onrust, verdriet, bezorgdheid en teleurstelling. Verhalen over discriminatie, racisme en hedendaagse slavernij... het stapelt zich op.

We willen een beetje wegblijven van de discussie of het nu wel of niet goed is dat er excuses worden aangeboden. We willen geen discussie, we willen gesprek. We noemen het uiteindelijk een 'samenkomst Ketu Koti' met verhalen van nazaten van slaafgemaakten, bezinning over de rol van de kerken, themagesprekken, ontmoeting en... niet te vergeten een Surinaamse maaltijd. Mijn 'Surinaamse makkers' zijn erg blij dat de kerk in Wateringen hier aandacht aan wil besteden. Mij lijkt dat niet meer dan logisch...

Gebroken ketenen

"Op Ketu Koti – ketenen gebroken in het Sranantongo – vieren we de vrijheid. Want op deze dag in 1863 schafte Nederland als een van de laatste landen formeel de slavernij in Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen af. Bij wet werden mensen gedwongen om daarna nog eens tien jaar op de plantages te blijven werken. Tot 1873 dus, precies 150 jaar geleden."

Oeps Nederland, wat doe je nu weer? Mensen nog tien jaar langer 'aan je binden', terwijl ze vrij zijn om te kiezen, toch? Weinig keus, zo lijkt het terugkijkend.

Ik zoek naar een tekst om een inspirerende stemming te krijgen. Ik speel leentjebuurtje bij Franck Ploum:

*Jezus heeft zijn opdracht volbracht,
maar het werk is niet voltooid (...).*

*Gekruisigd als velen, gemarteld en vernederd als velen,
miskend en weggegooid als velen,
bespot en uitgelachen als velen,
als een zondebok de woestijn van de dood ingestuurd
om te dragen en delen het lot van velen.*

*Zo bleef ons een teken van een nieuwe wereld,
waarin mensen niet langer een speelbal zijn
van macht en kracht, van geld en gewin,
maar waarin mensen voor elkaar willen volbrengen*

*liefde tot het uiterste, ontferming zonder einde,
trouw aan elkaar.*

(Franck Ploum: *Ik stuur jou! Bevrijdend Schriftlezen*, uitg. Mamre Liturgie, pag. 176-177)

Ik nodig iedereen uit om samen op weg te gaan en uitnodigend naar elkaar te zijn. Er wordt goed en oprecht naar elkaar geluisterd. Het wordt een middag met een gemengd gezelschap. Meer mensen met kleur dan we normaal gesproken op zondag zien. "Ik heb mijn moeder meegenomen, ze draagt traditionele kleding." Prachtig. "Er is toch wel een broodje pom, hè? want daar komt ze speciaal voor."

Aimée en Christien beginnen als nazaten van slaafgemaakten. Zij nemen de aanwezigen mee in hun beider zoektocht naar hun Surinaamse familiewortels en wat het nu voor hen oproept en betekent. Christien leert de aanwezigen ook een onschuldig lijkend kinderliedje aan: *Faya Siton*, dat feitelijk over straffen met een (gloeiend) hete steen en moord door de meester gaat. Kinderen zongen dit in de slaventijd. Vertaald betekent dit: *Hete steen, oh brand me niet, o brand me niet. En weer heeft Meester Jantje onze kinderen gedood*. Een kinderliedje! Wat een tekst! Daarna vertelt ze over haar ontdekking een 'lichtgekleurde' Surinaamse te zijn en de consequenties van het indelen van mensen op kleur in de Surinaamse samenleving. Ook neemt ze ons mee naar haar leven na aankomst in Nederland: iedereen zat aan haar (kroes)haren; ze was een soort

bezienswaardigheid. En ze raakt in haar verhaal vormen van racisme en discriminatie aan: minder kansen krijgen als kleurling in de Nederlandse samenleving bij sollicitatie en carrière.

Kleur bepaalt sociale status

Aimée begint haar exposé met de vraag hoeveel de aanwezigen van hun eigen opa's en oma's weten. Zij niet veel. Daarna vertelt ze aan de hand van foto's over haar voor- en grootouders met Indiaanse roots. Over het slavernijverleden werd in haar familie niet gepraat. "Door openlijk te erkennen dat één van je voorouders een tot slaaf gemaakte was, deed je af aan je sociale status in een net onafhankelijk geworden post-koloniale Surinaamse maatschappij. Huidskleur was medebepalend voor je sociale status en de manier waarop je bewust of onbewust behandeld werd door anderen." Aimée heeft uitgezocht dat ze 17,9 % Afrikaans bloed heeft, van Afrikanen die de oversteek hebben overleefd. "Dit vervult mij met trots en troost mij: ik sta op de schouders van reuzen. Als zij dat hebben overleefd, dan kan en moet ik me onder minder moeilijke omstandigheden teweerkunnen stellen".

“Op Keti Koti – ketenen gebroken in het Sranantongo – vieren we de vrijheid”

Ik mag aansluitend iets vertellen over de kerk. Een stukje geschiedenis dat voor velen niet of nauwelijks bekend is, is dat Paus Nicolaas V een bul heeft gepubliceerd die slavenhandel in de 15e eeuw legitimeerde. Deze kwalijke rol van de kerken kwam ook terug in twee verklaringen. Eén van de Raad van kerken uit 2013 en de onlangs verschenen brief van de Nederlandse bisschoppenconferentie (2023).

In beide laatste documenten wordt het door de kerken aangedane leed erkend en onder ogen gezien. Ook wordt in deze twee brieven gekeken naar de huidige effecten van het slavernijverleden op mens en maatschappij én de aanwezigheid van slavernij in de wereld anno nu. De bisschoppen benoemen in de verklaring dat katholieken

medemensen tot slaaf hebben gemaakt en deelnamen aan de slavenhandel of zelf tot slaaf waren gemaakt. "Dat staat haaks op de christelijke boodschap. Mensen zijn broeders en zusters omdat ze allemaal geschapen zijn naar Gods beeld en gelijkenis. Daarom zijn alle mensen gelijk in waardigheid."

Na de pauze worden in kleine groepen thema-gesprekken gehouden rondom stellingen, zoals: 'Slavernij is zolang geleden afgeschaft, het wordt tijd dat we een keer ophouden erover te spreken.' Of: 'Nederland is een immigratieland met een gemengde bevolking. We moeten leven met diverse culturen, gastvrij en zonder discriminatie. Daar zijn we allemaal verantwoordelijk voor.' En: 'Mijn etnische en culturele identiteit bestaat uit wie ik ben, aan de buitenkant maar ook van binnen: geschiedenis, wortels, cultuur. Luisteren naar elkaars identiteit is nodig om elkaar goed te verstaan en positief samen te leven.' Afsluitend worden veel gesprekken gevoerd onder het genot van pindasoeppot, casave-chips, heri heri, en jawel... het broodje pom. Ik ben blij zoveel mensen te hebben ontmoet met dezelfde *heart- and mindset* tegenover ons verleden. We zijn op weg gegaan om te leren en te verteren. Dankbaar gaan we verder.

N.B. In mei komt bij DEZINNEN een podcastserie uit, waarin in een van de afleveringen de 16-jarige Célestine, half Surinaams, vertelt over haar reis naar het land van haar voorouders en hoe zij de slavernij uit het verleden van haar ouders beleeft. Tegen die tijd te beluisteren via www.dezinnen.nl of via een van de grootste platforms.

De in het artikel genoemde verklaring van de Raad van kerken en de brief van de Nederlandse bisschoppenconferentie zijn te vinden op: www.raadvankerken.nl/files/2020/07/verantwoording-slavernijverleden.pdf www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2023/06/Slavernij-verklaring-bisschoppen-2023-def.pdf

Walther Burgering is pastor-diaken in de parochiefederatie St Franciscus, tussen duin en tuin (Westland), voorzitter bestuur Stichting BAKboord Den Haag, redacteur maandblad Open Deur en bestuurslid van de Mariënborgvereniging. ●

TEKST PAUL VAN TONGEREN | BEELD STOCK

Christendom en slavernij: EEN GELOOFWAARDIG ANTWOORD ONTBREEKT

Erik Jurgens schreef in het vorige nummer van *Mariënborg Magazine* een uitdagende tekst onder de titel 'Hoe kon slavernij eeuwenlang passen in een navolging van Christus?' Zijn tekst geeft geen antwoord op die vraag. En misschien is dat maar goed ook.

Niet dat die antwoorden er niet zouden zijn. Mensen, menselijke gemeenschappen, maken altijd onderscheid tussen 'wij' en 'zij'. Allerlei verschillen kunnen daarbij gebruikt worden: van huidskleur tot geslacht, van overtuiging tot ontwikkeling, van nabijheid tot bezit. Zelfs een universalistische beweging als het vroege christendom onderscheidde tussen hen die zich ertoe bekenden en de anderen. Waar de macht bij een van de onderscheiden groepen ligt, worden feitelijke verschillen gemakkelijk tot rechtvaardiging van een verschillende behandeling. Oekraïners krijgen een andere behandeling dan vluchtelingen uit andere oorlogsgebieden, omdat ze Europeaan zijn. In de mate waarin we leren welke verschillen er wel toe doen en welke niet, zullen we het als onrechtvaardig veroordelen om irrelevante verschillen toch als rechtvaardiging te gebruiken. Maar dat inzicht komt extra langzaam door de grote belangen die maken dat 'wij' de bestaande orde willen handhaven en niemand gemakkelijk van ingeslepen gewoontes afkomt. Herkenning van onrecht en nog meer het verzet ertegen zijn er weliswaar steeds ook, maar het duurt onvermijdelijk lang voordat die zich sterk genoeg ontwikkelen om daadwerkelijke verandering mogelijk te maken.

De vraag van Erik Jurgens zoekt echter niet naar dergelijke antwoorden. En terecht niet. Een beantwoording van de vraag zou immers de verontwaardiging kunnen wegnemen, die uit de vraag spreekt en die belangrijker is dan enig antwoord. Die verontwaardiging wil werken als een oproep, met name aan 'ons' die zich christenen noemen. Daarom is zijn vraag niet hoe slavernij mogelijk was, maar hoe die ooit kon bestaan onder christenen en gerechtvaardigd kon worden door de Kerk. Dat laatste

kan weer relatief gemakkelijk verklaard worden: institutionalisering staat immers onvermijdelijk haaks op rebellie. Waar revolutie zich institutionaliseert lijkt ze onvermijdelijk totalitair te worden. De manier waarop de Kerk volgens Jurgens zelfs haar beginnende kritiek op de slavernij nog verpakt in 'zelfrechtvaardigingen achteraf' is tekenend wat dat betreft. Zijn verbazing daarover is geen gebrek aan begrip, maar een verontwaardiging die appelleert.

Dat appel verbindt hij met twee uitersten van de geschiedenis van het christendom tot nu toe: het eerste begin (de 'rebelse houding' van 'die man uit Nazaret') en de meest recente tekst van de huidige paus (*Fratelli tutti*). Op dit punt doet hij m.i. aan de lange geschiedenis daartussen een beetje onrecht. Mijn aarzeling wordt versterkt door zijn opmerking aan het slot dat we het 'seculiere ethos van de mensenrechten' nodig hadden om rigoureuus te breken met een geschiedenis waarin christenen niet anders dan anderen 'slaaf-makers, slaaf-handelaars en slaaf-houders' zijn geweest. De Verlichting heeft zonder twijfel een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling die tot de universeel verklaarde rechten van elke mens geleid hebben. Maar in die ontwikkeling hebben het Joodse monotheïsme en de christelijke traditie een niet minder belangrijke rol gespeeld. De idee dat elke mens een *imago Dei* is, heeft ook in tijden van slavernij en onderdrukking een kiem bewaard van de rebellie waarmee dat christendom begon. We hoeven onze eigen traditie niet te verloochenen om de onvermijdelijke fouten ervan te bestrijden.

Paul van Tongeren is filosoof en theoloog, gespecialiseerd in ethiek. Hij was hoogleraar wijsgerige ethiek in Nijmegen, Leiden en Leuven. In april 2021 werd hij Denker des Vaderlands voor een periode van 2 jaar. ●

Nieuwe woorden op de aloude psalmen

“Mijn herder is de Heer, het zal mij nooit aan iets ontbreken.” Zo vertaalde Huub Oosterhuis in 1967 de opening van Psalm 23 in de bundel *Vijftig psalmen*. In 2011 opende Huub Oosterhuis in *150 psalmen vrij* dezelfde psalm met: “Jij mijn herder? Niets zou mij ontbreken.”

Soms is het een verademing om heel anders tegen een vertrouwde tekst aan te kijken. Hier, in het voorbeeld van Psalm 23, mag ook klinken dat God niet altijd als een aanwezige herder wordt ervaren die ervoor zorgt dat je niets tekortkomt. Overigens, aan het slot van zijn vrije versie, na toch iets als een worsteling met de oude woorden, schrijft Oosterhuis: “Jij mijn herder, niets zal mij ontbreken.” Zo voelt het alsof het vertrouwen in God en het gevoel dat je bij hem veilig bent niet vanzelfsprekend is en dat het goed is om er even bij stil te staan dat het grote woorden zijn, waarbij je soms zelf ook wel een vraagteken zou willen zetten. Daarmee komt er ruimte voor een authentiek gevoel dat we soms ook met het geloof aan het vechten zijn. En dat we ervaren dat het in onze tijd niet eenvoudig is aan anderen uit te leggen waarom we geloven, bidden, naar de kerk gaan. En dat de vraag ons bezig kan houden of die oude, ons zo dierbare woorden nog wel gelding hebben, als we zien dat we vooral met leeftijdgenoten ter kerke gaan. Mogen en kunnen we ook dat gevoel uitzingen? Natuurlijk mag dat en de Psalmen lenen zich daar bij uitstek voor.

Huub Oosterhuis heeft zich heel zijn leven over de Psalmen gebogen en er, zoals hem eigen was, ook mee geworsteld. Dat is ook in de geest van de Psalmen. In deze liederen/gedichten klinkt door dat je tegenover God vrijuit mag spreken, mag zeggen wat je op je hart hebt. Het is een vrijmoedigheid die ons leert hoe we kunnen bidden. Met ontzag voor de Levende God.

Zeker. Maar houdt dat ontzag ook niet in dat we eerlijk zeggen wat we op ons hart hebben?

De 150 psalmen vrij van Huub Oosterhuis verschijnen in een tijd dat ook andere dichters zich wagen aan een vrije bewerking van de Psalmen. Lloyd Haft (2003), die overigens zijn *naar psalm 23* ontroerend opent met “Mij weet de ziende.” Maar er zijn ook vrije bewerkingen van Anton Ent (2007) en Karel Eykman (2013). Als we met een groepje mensen rond een psalm bijeen zijn, lezen we, naast een ‘letterlijke’ vertaling, vrijwel altijd ook een ‘vrije’ versie. Even anders, soms een beetje scheef, tegen de tekst aankijken. Dat kan verhelderend en verfrissend zijn.

Soms is het een verademing om heel anders tegen een vertrouwde tekst aan te kijken

Psalmen zijn liederen die zo’n 2.500 jaar oud zijn. Er is sindsdien in de wereld heel wat veranderd. Maar wat er in mensen omgaat, dat is nauwelijks veranderd. De Psalmen verwoorden onze twijfel en vertrouwen, onze vreugde en woede, ze zingen het uit voor God, maar met dezelfde kracht kunnen ze het ook uitschreeuwen tegen God. Het is geweldig dat zoveel vertalers, dichters zich tot op de dag van vandaag buigen over die aloude teksten. Om te kijken wat er precies in de grondtekst staat, hoe het bedoeld is. En om daar soms in een vrije versie een persoonlijke, kritische, eigentijdse noot aan toe te voegen.

In het geval van de *150 psalmen vrij* van Huub Oosterhuis is het geweldig dat Antoine Oomen deze allemaal op muziek heeft gezet en ze heeft toegevoegd aan zijn toch al imposante oeuvre. Zodat we ook de ‘vrije’ Psalmen recht uit het hart kunnen zingen. ●

150 psalmen zingen met bevlogen mensen! Eindhoven 17 februari 2024, een verslag

Een zaterdagmiddag in februari; het leek wel lente: heel zacht weer en de eerste merel was te horen. Velen gingen die middag naar de Johanneskerk in Eindhoven, om te luisteren naar de warme en melodieuze klanken van de muziek van Antoine Oomen op de teksten van Huub Oosterhuis. Tot verrassing, maar zeker ook tot blijdschap van de organisatoren van de drie kleine geloofsgemeenschappen in het Eindhovense (de Kapel, Oase en Stichting Oecumenische Vieringen Eindhoven (SOVE)) met steun van de Mariënburgvereniging, was de kerk helemaal uitverkocht. Er kon niemand meer bij. Weer bleek Eindhoven, net als bij de evenementen van de 1000 stemmen, open te staan voor de teksten van Huub Oosterhuis.

Die teksten schenken je momenten van religieuze ontroering. Enerzijds van inzicht in het wezen van je bestaan en van je diepgang; soms even brengen ze je tot het bereiken van wat je je bron, het diepste van je wezen of het ervaren van de liefde mag noemen. Anderzijds brengen ze je ook het besef bij van de sociale betrokkenheid bij je medemens, zoals Huub Oosterhuis ons die voorhield.

Zoals een priester verbonden aan de KRO-NCRV ooit tegen mij zei: “*In pulchro Deus est*: in de schoonheid kun je de Eeuwige vinden.” Wat een prachtige melodieën heeft Antoine Oomen op die Oosterhuis-teksten van *150 psalmen vrij* gemaakt – en gelukkig mochten we veel meezingen! Een toehoorder zei: “De combinatie Oosterhuis-Oomen: één en één is drie.” Na afloop waren er anderen die zeiden dat ze tranen van ontroering in de ogen kregen. In feite mogen we spreken van 150 gloednieuwe liturgische liederen,

Alex van Heusden

Colet van der Ven

kerklieken dus, maar van de Rooms-Katholieke Kerk was geen vertegenwoordiger aanwezig. De teksten van de hertaling van de psalmen, de vrije vertaling van de hand van Huub Oosterhuis, geven de mensen grote troost en uitzicht in hun leven, en hoop en zicht op een aarde waar het goed zal komen. Aanwezig was ook Colet van der Ven, de weduwe van Huub. Zij sprak aan het slot Antoine Oomen toe en lichtte toe hoe Huub en hij een twee-eenheid zijn geweest, en tegelijkertijd elkaar ook scherp hielden.

Natuurlijk waren niet alle 150 psalmen in het concert opgenomen, dan zou het een marathon zijn geweest, maar met 28 stukken was het een aangenaam programma. Het concert was ingedeeld in drie delen, telkens onderbroken door een toelichting. Het eerste

Koor o.l.v. Antoine Oomen

Solisten Heleen Oomen
en Mark Walter

Kees Kok

en het derde gedeelte bestond uit koorzang, waarvan flink wat delen door de toehoorders konden worden meegezongen. Dat deed men uit volle borst. Het fijne van de melodieën van Antoine is dat ze gemakkelijk meegezongen kunnen worden ook al heb je ze nog nooit gehoord. Zo behoort een kerklied toch te zijn: lekker allemaal zingen! En als de koorzangers even rust kregen, waren daar inleidingen door Alex van Heusden, exegeet en jудаїcus, en Kees Kok, theoloog en liturg, beiden verbonden aan de Ekklesia Amsterdam, de bakermat van het werk van Oosterhuis.

Alex van Heusden sprak over de plaats van de psalmen in de Bijbel. ‘Zijn al die psalmen wel van de hand van koning David, laat staan door hem begeleid met de harp of een ander snaarinstrument?’, zo vroeg hij zich af. Het staat te bezien, net zoals de vraag gerechtvaardigd is of alle beschreven en bezongen gebeurtenissen wel echt hebben plaatsgevonden. Eén ding is zeker: de misdadigers en de despoten zullen in de afgrond verdwijnen en de rechtvaardigen zullen de aarde beëerven. Dat thema komt vele malen voor in de psalmen.

Het tweede gedeelte van het concert werd gegeven door twee solisten: mezzosopraan Heleen Oomen en bariton Mark Walter. Jonge mensen nog, die psalmen zingen! Daarna de tweede spreker: Kees Kok, ook

van de Ekklesia Amsterdam. Hij vertelde hoe Huub Oosterhuis eigenlijk al zijn hele leven aan de Psalmen heeft zitten werken, hoe het wereldtoneel met al zijn verschrikkingen, oorlogen en mensenleed ook invloed had op zijn vertalingen. De harde taal van de psalmen waarin wordt gesproken over ‘de goddelozen’ heeft Huub niet geschuwd. Hij hertaalde dat behoorlijk fel in de woorden ‘Ploert en Schender’.

Tot slot: wat een prachtig koor stond daar ook! Het Koor voor nieuwe Nederlandse religieuze muziek, onder leiding van Antoine Oomen: zuivere stemmen en een uitstekende dynamiek. Vooral de pianissimo-gedeeltes maakten op mij grote indruk.

Wat fijn is het dan om aan het eind van de middag met z’n allen samen met dat koor te mogen zingen:

*“Eeuwige hier nu
die ons adem geeft
gezegend Gij.*

*Om leven dat doorgaat
om dagen van morgen
God ondenkbaar
boven alle machten van de wereld
Gij God alleen
op violen en gitaren
op toetsen harpen saxofonen
fluiten en bazuinen
met stemmen schorre klare
hoge lage.”
(Psalm 150 vrij, de laatste)*

En dan: welgemoed naar huis! ●

TEKST HENK BAARS | BEELD LOESJE 141216-WEEKSERIE-1

De oorlog herdenken

Oorlog is zonder twijfel de meest afschuwelijke menselijke activiteit. Als je ooit aan oorlogshandelingen hebt deelgenomen dan weet je waarover het gaat, maar ook degenen die eronder te lijden hebben gehad hebben het tot op de dag van vandaag zwaar. Je zou veronderstellen dat we er dan alles aan proberen te doen om die gebeurtenissen van ons af te zetten, het de rug toe te keren en het zoveel mogelijk vergeten.

Het ‘Nie wieder Krieg’, dat aanvankelijk aan grote populariteit won, hoor je zo nu en dan nog zachtjes maar wordt massaal overstemd door oproepen tot grootschalige militarisering. Er is nog maar een handjevol landen dat zich langdurig verzet tegen een militaire traditie. Japan is wel het beste voorbeeld, maar nu is er dan toch weer een aarzelende opening. Zo’n naspel als in Japan is tamelijk ongewoon. Of een oorlog nu gewonnen wordt of verloren is, mensen zijn over het algemeen geneigd om terug te kijken op een gebeurtenis die voor hen van doorslaggevende betekenis in hun leven was of is. Zeer begrijpelijk, en het is niet verwonderlijk dat individuen, groeperingen en naties oorlogen bestuderen, met alle mogelijke artistieke middelen herdenken en vaak enorme geldbedragen spenderen om er monumenten voor op te richten en evenementen voor te organiseren. Het is vrijwel altijd zo geweest en het zal ook wel zo blijven, tenzij de menselijke natuur een aantal drastische veranderingen ondergaat.

We lijken niets te leren als het om oorlog en vrede gaat. Die drastische veranderingen zullen er niet gauw komen. Toch zouden in het huidige tijdsgewricht wel een aantal kritische vragen eens nader belicht moeten worden. Heeft het veelvuldige herdenken in alle mogelijke vormen ooit geresulteerd in een algemeen vredesstreven, laat staan verzoening met voormalige of zelfs huidige vijanden? Of stimuleert het juist de oermenselijke fascinatie voor oorlog en alles wat daarmee samenhangt? Oorlog geeft, toegegeven, dikwijls een enorme impuls aan creativiteit op velerlei terrein. Dan gaat het niet alleen om de enorme inspanning m.b.t. wapentechnologie, maar ook op het terrein van geschiedschrijving, kunst en literatuur. Veelal met de bedoeling er aspecten van vredeseducatie in te zien. Het aantal films en

romans met daarin oorlog en oorlogshandelingen is gigantisch. Maar draagt dat er nu werkelijk toe bij dat we afscheid nemen van de mogelijkheid oorlog als reëel perspectief te zien? Ik heb eerlijk gezegd niet die indruk. Het draagt er eerder toe bij dat ons hoofd vol raakt met beelden van geweld en vermeend heldendom. Wat doet dat met een mens? Natuurlijk zijn we van afschuw vervuld als we vrijwel dagelijks beelden moeten verwerken van vernietiging en slachtoffers, maar onwillekeurig worden we daardoor afgehouden van nadenken over oplossingen anders dan nog meer geweld.

Op 4 mei mag ik twee minuten stil zijn om de slachtoffers van oorlogshandelingen te gedenken, maar op de Dam doe ik dat te midden van een sterk militaire setting die mij altijd weer afleidt. Het zijn altijd dubbele beelden die ik meekrijg, waarbij het dominante beeld is dat het allemaal op te lossen is met geweld en dreiging. Ik zie nooit een optocht van vredesonderhandelaars of diplomaten en ontwikkelingswerkers van de vele ngo’s die actief zijn en in uiterst moeilijke omstandigheden moeten werken. Nooit op veteranendag een optocht van het vele politie-, brandweer- en medisch personeel, dat al zo lang bescherming en verzorging biedt, met ook voor hen dikwijls traumatische gevolgen. Ook zij zijn veteranen in de volle betekenis van het woord. Geen optocht van de vele vrijwilligers in stad en land die een samenleving een stuk aardiger maken.

Oorlog is een ziekte. “De beste manier om slachtoffers te herdenken is nooit meer een nieuwe oorlog beginnen” ●

DE ACTUALITEIT VAN 'Getuigen van de Geest'

*Wij zijn samen het Volk van God,
verantwoordelijk in zorg voor elkaar,
voor de aarde en alle schepselen*

'Getuigen van de geest die in ons leeft'

In 1981 verscheen de oproep *Getuigen van de geest die in ons leeft*, die was opgesteld door ruim veertig vooraanstaande katholieken. Zij nodigden "allen die zich medeverantwoordelijk voelen voor de katholieke kerk in Nederland" uit te overleggen "hoe wij het visioen van God in onze samenleving kunnen dienen."

Deze oproep was gefundeerd op de inzichten van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965), dat opriep tot openheid, dialoog, gezamenlijke verantwoordelijkheid van gelovigen en kerkelijke leiders. In Nederland ging men destijds diepgaand met die inzichten aan de slag. Men wilde vanuit een diep loyale houding een meer genuanceerd beeld geven van de pastorale werkelijkheid. Vanuit een loyale bezorgdheid worden alle gelovigen die zich medeverantwoordelijk voelen, opgeroepen om te getuigen van de Geest die in ons leeft en om samen te overleggen hoe wij Gods visioen in onze samenleving kunnen dienen. In gebed speuren naar wat de Geest, in veelkleurigheid, te vertellen heeft. Dat is de eigen, onvervangbare taak van de leken, zegt *Lumen Gentium*.

Getuigen van de geest die in ons leeft kwam voort uit ongerustheid over de ontstane situatie in de Nederlandse kerkprovincie: het spirituele en kerkvernieuwend proces dat door Vaticanum II in gang was gezet, begon merkbaar te stokken. Deze oproep van priesters en vooraanstaande katholieken kende een grote respons, wat leidde tot de oprichting van de Mariënborg Vereniging. Sindsdien is Mariënborg steeds uitgegaan van de bovenstaande gedachten en zijn haar activiteiten erop gericht om het gedachtegoed van Vaticanum II binnen de kerk levend te houden.

De oproep van 1981 komt in grote mate overeen met de huidige oproep van paus Franciscus om de Kerk te veranderen, vooral in haar houding. De drie kernpunten van het synodaliseringproces zijn evenwaardige deelname (*participatio*), geloofsgemeenschap (*communio*) en zending (*missio*). Al in het Voorbereidend Document van de Synode (7 september 2021) wordt gezegd dat het nodig is dat alle gedoopten, naar ieders specifieke talenten, medeverantwoordelijk zijn op alle niveaus. De paus wil gelijkwaardigheid in alle lagen terugzien en hij waarschuwt, nog in oktober 2023 tijdens de eerste sessie van de synode, voor klerikalisme en macho-gedrag binnen de hiërarchie. Ieders charisma is van belang; het is nodig om verantwoordelijkheid op alle niveaus te delen en broederschap – ook met diverse andere groepen – te bevorderen; onze deuren open te zetten, ook voor andere kerken, voor 'iedereen' zoals paus Franciscus de jongeren liet herhalen in de slotviering van de Wereldjongerendagen in september 2023. De paus roept op de eeuwenlang gegroeide klerikale cultuur en de bijbehorende invulling van de hiërarchie beter in balans te brengen: alle gelovigen, niet alleen leraren en priesters hebben deel aan Christus' priesterlijke gaven. Leren onderscheiden en luisteren naar de Geest en naar elkaar staan nu voorop. De nu lopende Synode over synodaliteit (2021-2024) heeft dan ook een ander karakter dan eerdere synodes: er is sprake van een andere houding, waarbij de focus ligt op de grote waarde van alle gedoopten (door de H. Laurentius 'de schatten van de kerk' genoemd). De paus wil de kerk tot een kerk maken die alle gelovigen ziet als begunadigden, gelijkwaardigen, medeverantwoordelijke volwassenen. De hiërarchische piramide wordt op z'n kop gezet, *bottom-up* in plaats van louter *top-down*.

Luisteren en onderscheiden

Voor het eerst heeft een synode zich voltrokken op achtereenvolgens diocesaan, nationaal, continentaal en mondiaal niveau. Bovendien valt op dat alle inbreng in het proces steeds in alle openheid wordt ontvangen, bekeken en na bestudering en samenvatting wordt teruggekoppeld. Iedereen wordt uitgenodigd daarop weer te reageren. Nog een bijzonderheid van het proces: er werd geen specifiek thema op de agenda gezet, geen enkel onderwerp is onbespreekbaar. Het doel is om te leren werken met een nieuwe manier en een andere houding van samen op weg gaan. Zo'n geloofsgemeenschap vraagt een ommekeer in houding. Het *Instrumentum Laboris* of 'Werkinstrument' geeft, naast een opsomming van alles wat er in de continentale rapporten staat, vooral ook een werkwijze die beoefend dient te worden om al die onderwerpen 'aan te pakken'. Met een nieuwe vorm van luisteren en onderscheiden, om samen tot een consensus te komen. Dat is ook het uitgangspunt van het Synthesedocument, het slotdocument van de synode-bijeenkomst in oktober 2023. In deze Synode gaat het om Luisterend en Lerend in het leven staan. Alle gedoopten kunnen, luisterend naar elkaar, bijdragen aan het onderscheidingsproces: hoe wij als kerk blijvend kunnen getuigen van de gelovige geest die in ons leeft, hoe wij ons meer bewust kunnen worden dat wij allen samen het Volk van God zijn en dat wij als leerlingen van Christus allen verantwoordelijk zijn in zorg voor elkaar, voor de aarde en alle schepselen.

Ook de Mariënborgvereniging heeft zich, vanaf het begin, daarvoor ingezet. Als vereniging van mensen die hun stem willen laten horen binnen onze kerk, die beseffen dat het noodzakelijk is dat in onze kerk verscheidene stemmen worden gehoord als we zoeken naar wegen om blijvend te getuigen van de Geest die in ons leeft. Dat doet ze in al haar activiteiten: in de samenkomsten, in het Magazine, in het stem geven aan basisgemeenten en kleine geloofsgemeenschappen. Tijdens de eerste fase van het synodaal proces werd vaak gehoord, dat mensen zich met hart en ziel katholiek voelen, maar afstand voelen tot vaststaande tradities en gebruiken die onder de term 'rooms' worden aangeduid. Dat sluit aan bij het onderscheid dat Tomáš Halík maakt tussen 'katholicisme' en 'katholiciteit', waarbij het laatste breder is dan het eerste. Op het continuüm tussen die twee begrippen (van 'katholicisme' naar 'katholiciteit')

is er sprake van dat gaandeweg "de ruimte in onze tent wordt vergroot", waartoe de paus in het synodaal proces oproept.

Getuigen en bepleiten

En dat blijven we doen. Toen de vereniging ontstond was ons geluid vaak een tegengeluid, dat nodig was om tegenwicht te bieden aan al te vaststaande ideeën van de hiërarchie op nationaal en internationaal niveau. Nu dat tegengeluid ook de stem is geworden van het in de wereldkerk gestarte synodaal proces gaan we daarmee door, als één van de deelgenoten in dat proces. Want het blijft nodig om stem te geven aan de rijkdom aan spiritualiteit en ideeën, die volgens Vaticanum II in een levende kerk noodzakelijk zijn. Bij de tijd brengen van ons geloof is een voortgaand veranderingsproces: vanuit diepgevoelde geloofswaarheden die we van Jezus de Gezalfde mochten ontvangen, onszelf steeds vernieuwend in het hier en nu 'bij de tijd' brengen.

Het synodaal proces, en meer in het algemeen het streven naar kerkvernieuwing, naar het blijvend doorontwikkelen en aanpassen van onze rijke kerkelijke traditie, leeft bij velen – ook in ons land, ook bij een deel van de hiërarchie – nog onvoldoende. Het moet in ons land nog breder bekend gemaakt, uitgedragen en beoefend worden. We willen samen die weg gaan door te luisteren naar elkaar en gezamenlijk te onderscheiden wat de Geest zou kunnen willen voor onze kerk in de 21^e eeuw. Wij voelen ons als kritisch katholieken medeverantwoordelijk voor het gaan van de Weg die Jezus ons is voorgedaan. Veel leden van onze vereniging, en vele anderen binnen de katholieke kerk wereldwijd, willen het vuur (van Vaticanum II en van paus Franciscus) brandend houden en actualiseren voor de toekomst. Daarom houden we graag contact met gelijkgestemde vernieuwingsgezinde organisaties in het buitenland. Zij en wij hunkeren ernaar dat we nieuwe woorden, daden en rituelen vinden die aansluiten bij de zoektocht van mensen – nu naar geborgenheid, geluk en spiritualiteit. Wij willen getuigen van onze rol en verantwoordelijkheid in de huidige samenleving. En allen zijn nodig om, in voortdurend spreken en luisteren naar elkaar, in dialoog, met elkaar te groeien in geloof. Een vereniging als Mariënborg, met haar veelsoortige leden en haar internationale contacten, kan daar een zinvolle rol in spelen door, waar mogelijk, de dialoog te bevorderen over de Geest die in ons leeft. ●

Over Moderne Slavernij

- “Ik snap niet wat daar zo modern aan is” (Arjen Lubach) -

Monument ter herdenking van het slavernijverleden

Het zal u niet ontgaan zijn: in 2023 werd herdacht en gevierd dat de slavernij in ons Koninkrijk 150 jaar geleden is afgeschaft. Excuses door politiek en koning, aandacht in de media, de plannen voor een slavernijmuseum, kosten noch moeite werden gespaard om dit feit ruim onder onze aandacht te brengen. En toch mis ik iets. Want met de officiële afschaffing van de slavernij is deze helaas niet uit de wereld verdwenen. En dat geldt zowel voor verre landen als voor ons eigen Nederland. De beelden uit films en boeken over traditionele slavernij, waarbij mensen op markten werden verhandeld als waren het goederen of dieren, zijn er in deze tijd niet meer. De ‘handel’ is in het algemeen vermomd in de gedaante van arbeidsovereenkomsten. Maar vergis u niet: het effect is hetzelfde. Onvrijheid, geen kant op kunnen, als een beest behandeld worden – het bestaat nog steeds.

Inleiding

Cijfers liegen niet: 50 miljoen mensen (dat is ruwweg 6,4 per duizend mensen op de wereld) is onvrij. Wie informatie wil hebben over moderne slavernij – de moderne variant van de eerdere slavernij – kan terecht bij organisaties als Amnesty International of de Internationale Arbeids Organisatie (AIO). In hun meest recente rapport (2022) zijn schokkende cijfers te lezen.

Maar ook *eye-openers*, want wie hier in ons veilige landje woont heeft niet altijd weet van de onveiligheid in andere landen. We onderscheiden twee hoofdvormen: gedwongen arbeid en gedwongen huwelijken. Gedwongen arbeid komt zowel in de private sector als bij de overheid voor, zij het dat de seksindustrie vooral een private aangelegenheid is (met uitzonderingen: denk aan de jezidi’s die destijds door het heersend

regime Islamitische Staat tot seksslavinnen werden gemaakt). Het is onmogelijk om de hele problematiek in dit artikel te beschrijven, daarom zal ik wat *highlights* bespreken, alvorens over te gaan tot de rol van Kerk, politiek en u en mij in deze materie.

Gedwongen huwelijken

‘Ja, ik wil’... helaas is dat niet voor iedereen waar. Naar schatting 22 miljoen mensen zitten vast in een huwelijk dat zij niet vrijwillig zijn aangegaan. Hiervan is verrassend genoeg ongeveer een derde man. En 40% kind, dus jonger dan 18 jaar. Deze mensen komen drie keer zo vaak uit lagere inkomensgroepen als uit hogere, waarbij het vaak situaties van culturele en/of religieuze dwang betreft. Wie in een gedwongen huwelijk zit, heeft dus niet de vrijheid om te vertrekken. Want terugkeren naar huis is geen optie. Daardoor zijn deze mensen kwetsbaarder voor uitbuiting, mishandeling en seksuele exploitatie. In sommige landen wordt een bruid door haar schoonfamilie – waar zij inwoont – gezien als een gratis personeelslid. Of moet zij inkomsten uit arbeid afgeven. Een wel heel schrijnende categorie zijn de minderjarige meisjes die door hun familie worden verkocht, of geruild voor openstaande schulden, vaak aan oudere mannen. Nog afgezien van het gebrek aan vrije keuze worden deze kinderen vaak mishandeld en van elke scholing en vrijheid beroofd.

Gedwongen arbeid

Dit betreft ‘alle werk of diensten die van een persoon worden geëist onder dreiging van straf in welke vorm ook en waarvoor genoemde persoon zich niet vrijwillig heeft aangeboden’. Bijna 28 miljoen mensen bevinden zich in deze situatie, meer mannen dan vrouwen. Ruim 3 miljoen is kind. Veel van deze mensen zijn (arbeids-)migranten: mensen die geen onderdaan zijn van het land waarin zij werken. En dat brengt dus risico’s met zich mee, want als de werkgever je paspoort inneemt, kun je het land niet uit. Als de werkgever je mishandelt en je papieren zijn niet in orde, kun je niet naar de politie. Als je al in een land zit waar de politie niet automatisch partij trekt voor de werkgever...

Er zijn talloze voorbeelden die af en toe naar de media doordruppelen. Kindslaven bij cacaoteelt voor onze lekkere bonbons, kindslaven bij mijnen om de grondstoffen voor onze elektrische auto’s te

delven, huishoudelijk personeel in Saoedi-Arabië dat *de facto* als slaaf werkt, bouwvakkers die de WK-voetbalstadions in Qatar bouwden. Volgens Amnesty zijn hier ruim 6.500 werknemers bij overleden – volgens de heer Infantino van de FIFA: 3.

Met de officiële afschaffing van de slavernij is deze helaas niet uit de wereld verdwenen

Nederland

Ook in ons eigen landje worden mensen slachtoffer van moderne slavernij. Allereerst is daar de seksindustrie. Prostitutie is gelegaliseerd, de raamprostitutie in Amsterdam is een van de grootste toeristentrekkers. Maar op de achtergrond treffen we mensenhandel en uitbuiting aan. Jonge vrouwen die hierheen gelokt worden met de belofte van een mooie baan, of gebruik maken van een mensensmokkelaar om hier te komen, en dan ‘om de reiskosten terug te betalen’ gedwongen worden tot het uitoefenen van het oudste beroep. Al die toeristen, zouden die zich dat realiseren? Daarnaast is er ‘gewone’ arbeidsuitbuiting bijvoorbeeld in de landbouw-, bosbouw-, visserijsector, de horeca en in het huishoudelijk werk. Af en toe komen er verhalen in de media over aspergestekers die onderbetaald zijn en belabberd gehuisvest worden, over werknemers in slachthuizen, de horeca: vaak met schimmige contracten. De tussenpersonen nemen je paspoort in. Of je bent hier illegaal. En wie protesteert, is zijn baan én zijn onderkomen kwijt. Uw kiloknaller, uw asperges, uw terrasbezoek... ze worden duur betaald.

De rol van de Kerk

Samen met leiders van de andere grote wereldreligies bracht paus Franciscus in 2014 de ‘Gezamenlijke Verklaring tegen Moderne Slavernij’ uit. Hier ging het vooral om gedwongen arbeid en mensenhandel. In *Fratelli tutti* (2020) stelt de paus dit weer aan de orde. Hij schrijft dat er nog altijd mensen “... van hun vrijheid beroofd, verkocht en gedegradeerd om eigendom van anderen te worden. Ze worden behandeld als een middel om een doel te bereiken.” Deze criminele netwerken lokken mensen in de val... “een perversie die alle grenzen overschrijdt wanneer ze vrouwen onderdrukt en hen vervolgens dwingt

POËZIE

abortus te plegen.” De Kerk stelt hier de norm: omdat wij allen naar beeld en gelijkenis van God zijn geschapen is het onjuist mensen als dingen te behandelen. We zijn geen productiemiddelen. We moeten in vrijheid kunnen kiezen welk werk we willen doen en in welke omstandigheden. Dit is een harde en eerlijke norm, die de richtlijn moet zijn voor ons handelen. Opmerkelijk is dat er wel aandacht wordt gegeven aan gedwongen abortus, maar niet aan gedwongen huwelijken en het gedwongen baren van kinderen. Is dit omdat huwelijk en moederschap volgens de Kerk nu eenmaal als bestemming voor vrouwen wordt gezien – ongeacht onder welke omstandigheden? Of doe ik hier paus Franciscus tekort?

*Ook in ons eigen landje worden mensen
slachtoffer van moderne slavernij*

De rol van de politiek

Uiteraard is ‘de politiek’ bij uitstek de instantie die de moderne slavernij kan uitbannen – of op zijn minst verminderen. Wet- en regelgeving ten aanzien van onderwerpen als: vrije vakbonden, werkomstandigheden, minimumloon, basis-bestaanszekerheid zodat slaaf-achtig werk kan worden geweigerd, voldoende inspecties en het aanpakken van overtreders, maar ook voldoende scholing voor meisjes, alles helpt mee. In sommige landen worden mensen van staatswege gedwongen tot ‘slavenarbeid’. Dit kan gaan om dwangarbeid door gevangenen (vaak nog voordat er een veroordeling is) maar ook om een verbod op stakingen in door het regime als essentieel bestempelde sectoren. Maar ook dienstplicht die wordt misbruikt voor het uitvoeren van niet-militaire arbeid, of verplichte inzet van kinderen bij de oogst. Hoewel er lichtpuntjes zijn in de vorm van verbeterde wetgeving, wordt hierop helaas nog niet altijd gehandhaafd. Internationale samenwerking kan een verbetering tot stand brengen. Hierbij moet niet in de laatste plaats gedacht worden aan de Internationale Arbeids Organisatie, Amnesty International, Walk Free en vele andere organisaties. Een voorbeeld: in Saoedi-Arabië bestaat het ‘kafeel-systeem’: buitenlanders mogen alleen arbeid verrichten indien zij een sponsor hebben, vaak de werkgever. Alle bescherming vervalt als de sponsor zich terugtrekt – en helaas gebeurt dit vaak net voordat het opgebouwde salaris is

uitbetaald. Dankzij internationale druk wordt dit systeem langzaam uitgefaseerd, al zal het nog even duren voor het daadwerkelijk is verdwenen. Maar er zijn ook minder geslaagde initiatieven: recentelijk werd een EU-richtlijn die bedrijven verantwoordelijk maakt voor de arbeidsomstandigheden in de hele keten, onder druk van het bedrijfsleven aanzienlijk afgezwakt. Geld weegt nog altijd zwaarder dan mensenrechten.

De Kerk heeft een stem binnen de Europese Unie: COMECE, de commissie van bisschoppen uit de landen die lid zijn van de EU. Zij laten in Brussel de katholieke stem horen ten aanzien van een breed scala aan onderwerpen, waaronder de economie. Duidelijk stellen zij dat economie ‘de waardigheid van elk persoon moet bevorderen’. Jammer genoeg wordt dit niet verder uitgewerkt richting moderne slavernij binnen de EU.

Ten slotte: de rol van u en mij

Als goed christen zijn wij geroepen de weg van Jezus te volgen. En natuurlijk, ieder kan hier een eigen invulling aan geven. Mensenrechten en rechtvaardigheid zijn daar hopelijk altijd onderdeel van. Maar wat betekent dat concreet? Behalve stemmen op een politieke partij die uw waarden het best behartigt, kunt u ook in uw rol als consument een (klein) verschil maken. Reeds jaren is er slaafvrije chocolade op de markt, meer recent zijn er ook initiatieven voor kleding die onder fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden is geproduceerd. Wie op internet zoekt, vindt nog veel meer. En natuurlijk zouden we ons ook kunnen afvragen of we met ons nationale team willen voetballen in een land waar mensenrechten worden geschonden, in het bijzonder de rechten van de arbeiders die de stadions bouwen.

*We moeten in vrijheid kunnen kiezen
welk werk we willen doen en in welke
omstandigheden*

Slavernij, de vorm is veranderd, het betreft meestal niet meer een gelegaliseerd systeem. Maar *de facto* bestaat het nog steeds. Laten we hopen dat we snel een ‘museum van moderne slavernij’ kunnen openen, als een herinnering aan iets uit een dan verleden tijd. ●

Heilig sonnet 14

Teister mijn hart, drievoudig God, want Gij
Klopt nu nog slechts en ademt, schijnt, herstelt.

Opdat ik opsta, sla mij neer, versmelt
mij in uw felle brand en louter mij.

Maak mij, een stad die wordt belegerd, vrij:
Vergeefs mijn worstelen zonder U, mijn held;

Schoon rede, uw gezant, mij vergezelt,
zwak is hij, ontrouw, staat mij niet terzij.

En toch bemin ik U, die mij bemint,
maar met uw vijand ben ik nog getrouwd,
scheid mij van hem, verbreek de band die bindt.

Neem Gij mij in U op, o Heer en houd

Gij mij gevangen, dat ik vrij mag zijn.

God, tand mij aan, dan ben ik kuis en rein.

John Donne

(1572-1631)

Vertaald door J.W. Schulte Nordholt

Gedichten, Ambo, Tweetalige Editie, 1993

‘Dat wij volstromen’

Zingend bidden om levensgeest

*Dat wij volstromen
met levensadem
en schreeuwen
eindelijk geboren.*

*Dat wij volstromen
met levensadem
en lachen
eindelijk geboren.*

*Dat wij volstromen
met levensadem
en weten
eindelijk geboren.*

(tekst: Huub Oosterhuis; muziek: Bernard Huijbers)

Het lied *Dat wij volstromen* telt drie coupletten. Dat is bij heel wat liturgische liederen het geval. Bijvoorbeeld: verleden – heden – toekomst; of: Vader – Zoon – Geest. In dit lied is het opmerkelijk dat de drie coupletten vrijwel hetzelfde zijn. Eén woord verandert. Dat gebeurt steeds in de derde regel. ‘Schreeuwen’, ‘lachen’, ‘weten’. Daarmee is het thema van de afzonderlijke coupletten weergegeven. Het lied brengt blijkbaar een groeiproces in beeld: van schreeuwen via lachen naar weten.

In het *Verzameld Liedboek* van Huub Oosterhuis staat bij de tekst van dit lied een verwijzing naar Ezechiël 37:9. Daar wordt verteld dat Ezechiël staat in een dal vol dode beenderen. ‘Denk je dat die weer kunnen gaan leven?’, vraagt de Levende aan Ezechiël.

‘Dat weet jij alleen’, antwoordt de profeet. ‘Profeteer over deze beenderen en dan zal het gebeuren’, zegt de Levende. En het gebeurt. Ezechiël profeteert, er volgt een gedruis, beenderen voegen zich samen, er komen pezen aan, er komt vlees op en ze worden overtrokken met huid. Maar er is nog geen levensgeest in. En dan volgt vers 9: ‘Toen zei de Levende tegen mij: Profeteer tot de levensgeest, profeteer mensenkind, en zeg tegen de levensgeest: Zo spreekt de Levende God: Kom van de vier windstreken, levensgeest, en blaas in deze gevallen zodat ze weer leven.’ En ze worden weer levend, gaan overeind staan, het is een ‘immens leger’. ‘Die beenderen’, zo legt de Levende uit, ‘zijn het volk van Israël. Die denken dat ze dor en dood zijn, maar ik zal jullie mijn geest schenken, zodat jullie leven.’ Een ontroerend verhaal in het boek Ezechiël. In

het lied *Niksers, leeghoofden* (bij Psalm 14) van Huub Oosterhuis wordt in de slotregel gezongen: ‘Kan ooit een heel volk uit de dood opstaan?’ Volgens de profetie van Ezechiël kan het!

In het fragment uit Ezechiël wordt duidelijk wat profeteren is. Vaak wordt het in verband gebracht met toekomst voorspellen, maar hier staat het heel precies. Het is ‘inzien’ en ‘doorzien’: Ezechiël roept in de dode beenderen wakker wat ze in zich hebben. Zo roept hij ook het volk van Israël op om weer tot zichzelf te komen, op te staan en te gaan leven.

In de drie coupletten van het lied krijgt het woord ‘volstromen’ steeds een iets andere klank. De botten zijn dor, dood, leeg en ze worden tot leven geprofeteerd, je ziet ze in de profetie van Ezechiël bijna langzaam maar zeker tot leven komen, eerst een gedruis, dan een samenvoegen, dan huid en haar. Het is als een stroom die, eenmaal op gang gekomen, niet meer te stuiten is. En dan, ten slotte, de levensgeest: die heeft een enorme kracht in zich. Die komt, zoals het verhaal vertelt, dan ook van de vier windstreken. Alle krachten van noord, zuid, oost en west spannen samen om leven te blazen in deze botten. Zo worden de botten met een schreeuw geboren, of wellicht opnieuw geboren. En die schreeuw? Is er dat een van pijn? Van bevrijding? Of allebei?

*De levensadem is
onontbeerlijk, zonder die
levensadem ook geen leven*

In het tweede couplet blijft de levensadem stromen. Als de levensadem eenmaal is ingeblazen, blijft de mens ademen. Soms moet zij/hij even op adem komen. Het hoort allemaal bij het leven. Soms is het opnieuw geboren worden. En dan mag je lachen, dat het kan, dat je die kans wordt gegeven, dat je opnieuw mag beginnen. Of misschien is het in dit couplet wel: je helemaal vol met lucht geademd hebben en voelen dat je leeft en lachend door het leven gaat. Of dat je voelt dat je heel wat kunt, dat je de geest gekregen hebt, dat je het leven aankan. Het voelt als een echte geboorte: je kunt op eigen benen staan, gaan en staan waar je wilt. Als die levensadem maar blijft stromen.

En in het derde couplet lijkt er iets van volwassenheid te zijn gekomen. Het is geen schreeuwen meer en ook geen lachen, het is weten. De ervaring heeft geleerd, dat we steeds opnieuw de geest kunnen krijgen en dat we telkens weer tot onszelf kunnen zeggen: eindelijk geboren. Je bent tot rust gekomen, je bent je ervan bewust hoe de levensadem door je lichaam gaat en je ervaart dat als een groot geschenk. Die maakt je tot mens in alle opzichten.

*In de drie coupletten krijgt
het woord ‘volstromen’
steeds een iets andere klank*

In deze drie fasen van schreeuwen, lachen en weten is er steeds het gebed: dat wij volstromen. De levensadem is onontbeerlijk, zonder die levensadem ook geen leven. Maar het is de levensadem in de breedste zin van het woord. Het is niet alleen lucht in de longen, het is ook voelen dat je de geest krijgt. Zonder de geest ook geen leven. Het is een gebed om het hoogst noodzakelijke, om adem voor je lichaam en voor je ziel. En je bent je er terdege van bewust dat die levensadem een gave is.

In drie coupletten die bijna identiek zijn bezingen we dat het geboren worden en de geest krijgen een proces is dat je hele leven doorgaat. Het is bij uitstek een tekst om in canon te zingen. Omdat het bij ieder mens weer een ander proces is. De een komt, om maar bij de tekst van het lied te blijven, eerder tot ‘lachen’ of tot ‘weten’ dan de ander. En het is dus ook helemaal niet belangrijk, dat het met grote snelheid gaat.

Belangrijk is te weten dat je er een leven lang over doet. En misschien wekt dat wel verbazing. Misschien dacht je (lachend?), toen je twintig was: nu ben ik er, ik heb geleerd wat er te leren is. En later denk je dat misschien als je vijftig bent (wetend?) of als je met pensioen gaat of wanneer dan ook. En steeds merk je dat je toch ook nog ‘geboren moet worden’, dat je jezelf open moet stellen om te kunnen volstromen. Het lied is verwant aan *Herschep ons hart, heradem ons verstand*. Al zingend weet je dat lichaam en geest één zijn. En dat je steeds opnieuw geboren moet worden, geboren kunt worden, hoe oud of jong je ook bent. ●

Door Tom van den Beld

Ten slotte

DOOR DE GEEST GEGREPEN

Zij raakten allen vol van de Heilige Geest en begonnen te spreken in vreemde talen zoals de Geest hun ingaf. (Hand. 2:4)

We zijn in de Pinkstertijd. In onze hedendaagse leefwereld weten de meeste mensen wel wanneer het Pinksteren is: ergens in het gevorderde voorjaar, een tijd voor een korte vakantie en voor evenementen als Pinkpop. Minder goed weten we wat de betekenis is van het Pinksterfeest. Zelfs aan christenen moet dat dikwijls uitgelegd worden, want het is een 'moeilijk' feest, "iets met de Geest of zo".

Misschien is uw schrijver een uitzondering, maar ik vind Pinksteren juist een christelijk feest waar ik iets van begrijp. Pasen is ons belangrijkste feest, maar inhoudelijk een mysterie. Kerstmis is ook belangrijk, maar heeft toch meer iets van een huiselijk verjaardagsfeest rond een verhaal waarvan het meeste is verzonnen. Pinksteren echter gaat over dat wat wezenlijk is voor een overtuigd christen: gegrepen zijn door wat Jezus van Nazaret ons heeft laten weten; gegrepen zijn door het verhaal van de Bergrede (daar is ie weer!); gegrepen zijn door de boodschap, nee de *opdracht* van vrede, rechtvaardigheid, barmhartigheid, zout van de aarde, licht van de wereld! Pinksteren gaat om de christelijke praktijk, om het echte leven hier en nu.

Natuurlijk, het verhaal zoals dat in de handelingen van de Apostelen wordt verteld, is ook vol symboliek: 'vurige tongen, vreemde talen'. Maar probeer je eens voor te stellen wat daar op die dag in feite gebeurd is. De naaste medewerkers en vrienden van de vermoorde Jezus hadden zich, angstig als ze waren, vijftig dagen lang verstopt ergens in een zaaltje. Wat moesten ze doen? Werden ze zelf ook gezocht? Enkele malen werden ze er op een vreemde manier op gewezen dat hun meester echt leefde, want hij verscheen een paar keer in hun midden. Steeds sterker gingen ze weer geloven, tot het genoeg was. Ze gingen naar buiten en blaakten van energie (vurige tongen!). Ze hadden letterlijk 'de geest gekregen'. En toen ze begonnen te spreken, verstond iedereen hen in hun eigen taal. Jazeker, als je maar enthousiast genoeg bent, begrijpt iedereen wel wat je wilt zeggen. De volgelingen van Jezus hadden uiteindelijk begrepen waar het hun grote voorbeeld om ging: vrede, rechtvaardigheid, menselijkheid, de baan op: "ga naar de hoeken van de straten".

Is het Pinksterfeest, zo beschouwd, niet de meest begrijpelijke gebeurtenis uit het begin van het christendom?

De christelijke kerken, en de rooms-katholieke kerk voorop, hebben zich eeuwenlang druk gemaakt om leergezag en kerkelijke tucht. De christenen moesten geloven in dogma's waarvan zij de inhoud nauwelijks begrepen. Ja, het paasmysterie is zeker belangrijk, maar moeilijk te snappen. Het kerstverhaal is mooi, maar heeft weinig te maken met evangelisch leven. Maar met Pinksteren worden we met de neus op de praktijk van de Goede Boodschap geduwd. En die is meer dan actueel in een wereld van oorlog, onrechtvaardigheid, haat en liefdeloosheid.

Zullen we Pinksteren weer in ere herstellen en ons laten grijpen door de Geest?
Het is hard nodig.